

Ημερίδα

«Σχολικές επισκέψεις σε μουσεία στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης»

19η Ιανουαρίου 2013

Ξενοδοχείο Τιτάνια

Αθήνα

Γραπτή αναφορά

Την 19^η Ιανουαρίου 2013 στο Ξενοδοχείο Τιτάνια Αθηνών υλοποιήθηκε ημερίδα στο πλαίσιο της υποδράσης 9.5.: «Εκπαιδευτικές επισκέψεις μαθητών και μαθητριών» του Προγράμματος «Εκπαίδευση αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών (2011-2013)». Η ημερίδα πραγματοποιήθηκε με τη συμμετοχή εκπαιδευτικών από σχολεία που επελέγησαν κατόπιν αίτησής τους για να συμμετάσχουν στη συγκεκριμένη υποδράση του Προγράμματος και εκπροσώπων από μουσεία της Κεντρικής και Νότιας Ελλάδας. Τα μουσεία που κλήθηκαν να συμμετάσχουν είναι όσα επελέγησαν από τους παραπάνω εκπαιδευτικούς ως χώροι επίσκεψης των σχολικών τμημάτων τους.

Η ημερίδα διαρθρώθηκε σε τέσσερις ενότητες. Στην πρώτη ενότητα οι υπεύθυνοι και οι συνεργάτες της υποδράσης 9.5 παρουσίασαν τη συγκεκριμένη υποδράση, τις βασικές αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και το τι συμβαίνει κατά τη συνάντηση σχολείου και μουσείου στη συγκεκριμένη υποδράση, δηλαδή ποιοι είναι οι βασικοί όροι συνεργασίας, οι υποχρεώσεις των μερών και οι καλές πρακτικές.

Στη δεύτερη ενότητα της ημερίδας παρουσιάστηκαν τα αποτελέσματα συνεργασιών σχολείων και μουσείων που υλοποιήθηκαν κατά το σχολικό έτος 2011-2012. Συγκεκριμένα, παρουσιάστηκαν τα εξής προγράμματα:

- 64ο Νηπιαγωγείο Αθηνών με το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο με τίτλο «Τέρατα του αρχαίου κόσμου»: Ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα με διαπολιτισμική προσέγγιση

Υποδράση: Εκπαιδευτικές Επισκέψεις Μαθητών

- 2ο Γυμνάσιο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης Ελληνικού με το Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης με τίτλο «Εδώ κι εκεί - εγώ κι εσύ»: Ένα διαπολιτισμικό πρόγραμμα για το έργο της Γκ. Καραμουσταφά *Η πολυκατοικία*
- Συνεργάτιδα της υποδράσης με τίτλο «Καλές πρακτικές συνεργαζόμενων σχολείων και μουσείων κατά το σχολικό έτος 2011-2012»

Κατά την τρίτη ενότητα της ημερίδας έγινε εργαστήριο κατά το οποίο οι συμμετέχοντες εργάστηκαν σε ζευγάρια ή σε ομάδες. Συγκεκριμένα, δημιουργήθηκαν ζεύγη όπου συμμετείχε ο/η εκπαιδευτικός του σχολείου και ο/η εκπρόσωπος του μουσείου, το οποίο έχει επιλέξει ο κάθε εκπαιδευτικός να επισκεφτεί με το τμήμα του. Στόχος του κάθε ζεύγους/ομάδας υπήρξε η γνωριμία των μελών και, κυρίως, ο συνεργατικός σχεδιασμός ενός εκπαιδευτικού προγράμματος που λαμβάνει υπόψη του τις ιδιαίτερες ανάγκες και τα χαρακτηριστικά του τμήματος που πρόκειται να επισκεφθεί το συγκεκριμένο μουσείο. Οι συμμετέχοντες είχαν στη διάθεσή τους κάποιες γενικές κατευθυντήριες οδηγίες σε έντυπη μορφή, για να τις χρησιμοποιήσουν σε περίπτωση που χρειαζόταν. Επιπλέον, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να καταγράψουν κατά τη φάση της γνωριμίας τους μερικές θεωρητικές αρχές που πηγάζουν από προσωπικές εμπειρίες και θα έπρεπε να λαμβάνονται υπόψη στο σχεδιασμό σχολικών επισκέψεων σε χώρους πολιτισμού. Οι θεωρητικές αρχές που προέκυψαν είναι οι εξής:

- Έμφαση στο υλικό έργο (τέχνης) [π.χ. φωτογραφία], παρατήρηση, συζήτηση σε ομάδες ώστε να αντληθεί το όποιο «γνωστικό» περιεχόμενο (η πληροφορία θα ακολουθήσει σε 2^ο στάδιο και δε θα προηγηθεί). Έμφαση στην καλλιτεχνική δραστηριότητα και δημιουργία.
- Διάδραση των παιδιών με τα αντικείμενα, παρατήρηση, ανακάλυψη, δημιουργία. Η επιλογή του εκθέματος να γίνεται με βάση τις εμπειρίες και τα βιώματα των παιδιών.
- Βαθιά κατανόηση από μέρους των παιδιών. Ζωγραφικές και απτικές δραστηριότητες.

Υποδράση: Εκπαιδευτικές Επισκέψεις Μαθητών

- Πλούσια οπτικοακουστικά ερεθίσματα και διαδραστικές δραστηριότητες που θα κάνουν τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν με βιωματικό τρόπο τη νέα αυτή εμπειρία.
- Ομαδική δραστηριότητα.
- Σύνδεση θεωρίας-πρακτικής. Βιωματική προσέγγιση οποιουδήποτε γνωστικού αντικειμένου.
- Ανάκληση παιδικών αναμνήσεων για ελεύθερη συναισθηματική έκφραση.
- Βιωματική προσέγγιση. Ανακάλυψη της γνώσης, οικοδόμηση της γνώσης πάνω στην εμπειρία, ενεργοποίηση και δημιουργικότητα.
- Ευχάριστη – ψυχαγωγική αίσθηση.
- Ζωντάνια.
- Γνώση της ιστορίας των εκθεμάτων του μουσείου ώστε να επιτευχθεί οικειοποίηση.
- Σύνδεση με προσωπικά βιώματα. Παιχνίδι ρόλων. Προηγούμενη γνώση. Ανακάλυψη.
- Συναισθηματική εμπλοκή των μαθητών με τα εκθέματα και μεταξύ τους.
- Ελευθερία κίνησης των μαθητών μέσα στο μουσείο.
- Το μουσείο ως ανεπανάληπτη εμπειρία.
- Καλή επικοινωνία των μαθητών με την/τον μουσειοπαιδαγωγό.
- Βιωματική μάθηση, προσωπική και ομαδική συμμετοχή.
- Απαραίτητη η φυσική επίσκεψη του εκπαιδευτικού στο χώρο (όχι μέσω διαδικτύου).
- Συγκινησιακή κινητοποίηση των μαθητών και ανάκληση προηγούμενων γνώσεων και εμπειριών. Παρώθηση για έκφραση λόγου, μοίρασμα εμπειριών. Τέλος, καλλιτεχνική έκφραση μέσα από δραστηριότητα.

Υποδράση: Εκπαιδευτικές Επισκέψεις Μαθητών

Στην τέταρτη και πιο ενδιαφέρουσα ενότητα της ημερίδας οι συμμετέχοντες παρουσίασαν σε ζεύγη το αποτέλεσμα της συνεργασίας τους. Σημειώνεται ότι τα προγράμματα αυτά αποτελούν το πρώτο προϊόν της συνεργασίας. Η περαιτέρω επεξεργασία και η τελική μορφή του κάθε προγράμματος, που πιθανόν να είναι και εντελώς διαφορετική από την αρχική, θα προκύψει μετά από επόμενες συναντήσεις των μελών κάθε ομάδας. Συγκεκριμένα, λοιπόν, προέκυψαν τα εξής προγράμματα:

1. «Όταν στο Μουσείο τα κουρούπια, γίνανε αμφορείς, υδρίες και κύλικες». Συνεργασία: Δημοτικό Επισκοπής Γωνιάς Θήρας, Γιώργος Γεωργιάδης, με τον Αρχαιολογικό χώρο Ακρωτηρίου Θήρας (ΚΑ' Εφορεία Αθηνών), Μάγια Ευσταθίου.

Το πρόγραμμα εστιάζει στα πήλινα αγγεία ως πηγή πληροφοριών για την ελληνική αρχαιότητα αλλά και στην εν γένει σημασία τους. Ο δάσκαλος θα εισαγάγει τους μαθητές στο όλο πρόγραμμα, ενώ η αρχαιολόγος θα επισκεφτεί το σχολείο για να κάνει μία εισαγωγή στο θέμα του προγράμματος βασισμένη σε οπτικό υλικό. Οι μαθητές σε ομάδες θα συγκεντρώσουν από το βιβλίο τους και από άλλα μέσα πληροφορίες για αυτά, ενώ στο μουσείο μέσα από ένα παιχνίδι παρατήρησης-αναζήτησης θα εντοπίσουν ορισμένα είδη αρχαίων αγγείων και θα ανακαλύψουν το σχήμα και τη διακόσμησή τους, τη χρήση τους, τους τόπους προέλευσής τους και την εποχή κατασκευής τους. Στη συνέχεια, θα επισκεφτούν το εργαστήριο συντήρησης του μουσείου, όπου μπορούν να πιάσουν αντικείμενα ανάλογα με τα εκθέματα που επεξεργάστηκαν και να κατασκευάσουν το δικό τους αγγείο (ή/και σε σύγχρονο εργαστήριο κεραμικής). Τέλος, οι μαθητές θα κληθούν σε άλλη φάση να ξαναγήσουν τους γονείς τους στο χώρο του μουσείου, ενώ στην αίθουσα εκδηλώσεων του σχολείου θα γίνει έκθεση των κατασκευών τους και του ενημερωτικού υλικού που θα έχουν συγκεντρώσει για παρουσίαση του θέματος από τα ίδια σε άλλες τάξεις του σχολείου ή και τους γονείς τους.

2. «Τα εν οίκω εν δήμω». Συνεργασία: 60ο Γυμνάσιο Αθηνών, Μαρία Γνησίου και Αθηνά Πλευριτάκη, με το Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο, Στάθης Γκότσης και Πάνος Βοονίδης.

Το θέμα του προγράμματος σχετίζεται με την καθημερινή ζωή στο Βυζάντιο με έμφαση τη ζωή στο σπίτι. Η επίσκεψη στο μουσείο θα επικεντρωθεί σε εκθέματα που υπήρχαν κάποτε σε ένα βυζαντινό σπίτι επιτελώντας διαφορετικές καθημερινές λειτουργίες (λ.χ. φωτισμός, αποθήκευση, παρασκευή και κατανάλωση τροφίμων και ποτών, λουτρό κ.ο.κ.). Το θέμα επιτρέπει την αναγνώριση της πολυμορφίας του βυζαντινού κόσμου, στοιχείο αξιοποιήσιμο για την ανάδειξη αντίστοιχων διαπολιτισμικών δεδομένων στο παρόν. Ενδεικτικές εργασίες των μαθητών είναι η καταγραφή λεξιλογίου στις μητρικές γλώσσες για τα αντικείμενα της καθημερινής ζωής και αντιστοίχιση με τα αντικείμενα των Βυζαντινών, η αξιοποίηση επιλεγμένων κειμένων της νεοελληνικής λογοτεχνίας, τα οποία συνδέονται με καταγραφή πλευρών της καθημερινής ζωής, τόσο στην ύπαιθρο όσο και στην πόλη, σε παλαιότερες εποχές και αναζήτηση ιστοριών, μύθων, παραμυθιών, λογοτεχνικών κειμένων, τραγουδιών, που αναφέρονται στην καθημερινή ζωή της χώρας καταγωγής τους. Επιπλέον, οι μαθητές χωρισμένοι σε μικρότερες ομάδες θα αναλάβουν επιμέρους εργασίες, όπως περιγραφή της ημέρας ενός Βυζαντινού, φωτογράφιση ή/και σχεδίαση εκθεμάτων του Βυζαντινού Μουσείου σχετικών με το θέμα, δημιουργία κατασκευών από διαφορετικά υλικά, δημιουργία blog σχετικού με το πρότζεκτ και, ίσως, κυριακάτικη επίσκεψη στο μουσείο μαζί με τις οικογένειες των μαθητών, ώστε οι ίδιοι οι μαθητές να ξεναγήσουν τους οικείους τους.

3. «Οι Θεοί και τα σύμβολα τους». Συνεργασία: 32ο Δημοτικό Σχολείο Αθηνών, Δάφνη Αθανασίου, με Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, Ελένη Μάρκου.

Στο συγκεκριμένο πρόγραμμα οι μαθητές θα γνωρίσουν τους θεούς του Ολύμπου, τα σύμβολά τους και τι προστατεύουν. Κατά την προετοιμασία στην τάξη πριν την επίσκεψη στο μουσείο, οι μαθητές θα ανακαλύψουν μύθους με πρωταγωνιστές τους θεούς της αρχαίας Ελλάδας τόσο από τα μαθήματα της ιστορίας τους όσο και μέσα από

Υποδράση: Εκπαιδευτικές Επισκέψεις Μαθητών

εικόνες και από παιχνίδια με μαντέματα και γρίφους. Επιπλέον, θα συζητήσουν για αρχαίους θεούς από τις χώρες καταγωγής τους και θα απεικονίσουν ζωγραφικά διάφορους θεούς.

Κατά την επίσκεψη της μουσειοπαιδαγωγού στο σχολείο, θα γίνει συζήτηση για τους μύθους, τους θεούς και τους ήρωες και μια σύντομη δραστηριότητα με στόχο να εκφραστούν τα παιδιά και να συμμετέχουν ενεργά στο πρόγραμμα. Ακόμη, θα γίνει παρουσίαση του εκπαιδευτικού προγράμματος «Μάθε για τους θεούς και βρες που κρύβονται μέσα στο Μουσείο». Περιλαμβάνει προβολή (power point) με εικόνες που απεικονίζονται στα αγγεία και τα ειδώλια του Μουσείου. Η προβολή αυτή θα εμπλουτιστεί για να προσαρμοστεί στη συγκεκριμένη εκπαιδευτική δράση (π.χ. θα περιλαμβάνονται και slides με θεούς από τις χώρες προέλευσης των μαθητών).

Κατά την επίσκεψη των μαθητών στο μουσείο, τα παιδιά θα ανακαλύψουν τα αγγεία και τα ειδώλια, που απεικονίζουν θεούς και ήρωες, καθώς και τα σύμβολά τους. Θα δοθεί στα παιδιά έντυπο με δραστηριότητες, που θα συμπληρώσουν στην αίθουσα του Μουσείου. Μετά τη συμπλήρωση του εντύπου θα σχεδιάσουν την αγαπημένη τους παράσταση από τη Μυθολογία. Πιθανές άλλες δραστηριότητες κατά ή/και μετά την επίσκεψη στο μουσείο είναι η δραματοποίηση, το κολάζ, η κατασκευή επιτραπέζιου παιχνιδιού, κ.α.

4. «Οι γίγαντες πολεμούν με τους θεούς». Συνεργασία: Δημοτικό Σχολείο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης Αλσούπολης, Κατερίνα Αποστολοπούλου, με τη Β' ΕΚΠΑ (Αρχαιολογικός χώρος Σουνίου), Ελένη Ασημάκου και Ιωάννα Βλάχου.

Θα πραγματοποιηθεί επίσκεψη στον αρχαιολογικό χώρο του Σουνίου, περιήγηση στο χώρο του ιερού ναού και στη συνέχεια οι μαθητές θα συμμετάσχουν στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα που έχει σχεδιαστεί και υλοποιείται από την Β' ΕΚΠΑ στο Αρχαιολογικό Μουσείο Λαυρίου. Προβλέπεται επέκταση της εκπαιδευτικής δράσης στο σχολείο με τη συμμετοχή της αρχαιολόγου Ελένης Ασημάκου και της ζωγράφου μουσείων Ιωάννας Βλάχου. Οι άξονες του προγράμματος θα είναι ο ναός του Ποσειδώνα και η γεωγραφική του θέση (ακρωτήριο, φρούριο), η θεματολογία, η θέση και ο συμβολισμός της ζωφόρου του ναού, μύθοι -

σύμβολα και διαπολιτισμική θεώρηση – διερεύνηση ύπαρξης αντίστοιχων μύθων σε διαφορετικούς πολιτισμούς και τέλος η δημιουργία τρισδιάστατου μοντέλου.

5. «Φωνές νερού μυριάδες - Ταξιδεύοντας με το νερό». Συνεργασία: 4^ο Δημοτικό Σχολείο Μυτιλήνης, Στέλλα Ηλία, με το Αρχαιολογικό Μουσείο Μυτιλήνης, Μαρία Γιαννίκου.

Τα αντικείμενα που θα διαπραγματευτούν τα παιδιά θα είναι κάποια εκθέματα του Αρχαιολογικού Μουσείου Μυτιλήνης και επίσης θα παρουσιάζονται τα εξής μνημεία: α) Το Ρωμαϊκό Υδραγωγείο της Μυτιλήνης και β) τα λουτρά της Θερμίας Αρτέμιδος. Η επίσκεψη της εκπαιδευτικού στο μουσείο θα προηγηθεί της επίσκεψης των μαθητών, ώστε να μελετήσει τα εκθέματα και να μπορέσει να συνθέσει τα φύλλα εργασίας και να οργανώσει την πορεία του προγράμματος. Στην επίσκεψη θα φωτογραφηθούν και εκθέματα της έκθεσης, ώστε να χρησιμοποιηθούν στην προετοιμασία. Επιπλέον, στο σχολείο θα γίνει συζήτηση με τα παιδιά για την επιστήμη της αρχαιολογίας (εμπλεκόμενες ειδικότητες & επαγγέλματα, τρόποι έρευνας, εργαλεία που χρησιμοποιούνται). Θα ακολουθήσει η επίσκεψη στο Αρχαιολογικό Μουσείο Μυτιλήνης, στο Ρωμαϊκό Υδραγωγείο της Μυτιλήνης και στα λουτρά της Θερμίας Αρτέμιδος. Τέλος, θα γίνει έρευνα στο διαδίκτυο, προκειμένου να βρεθούν πληροφορίες για τη σημασία του νερού στις χώρες καταγωγής των αλλοδαπών μαθητών.

6. «Περί Υδάτων...στο Βυζάντιο». Συνεργασία: 51^ο Δημοτικό Σχολείο Αθηνών, Ηρακλής Αλεξανδράκης, με το Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο, Στάθης Γκότσης και Πάνος Βοσνίδης.

Ο εκπαιδευτικός θα προετοιμάσει την τάξη για το πρόγραμμα. Οι μαθητές θα κληθούν να εντοπίσουν στο βιβλίο της ιστορίας τους φωτογραφίες/εικόνες που σχετίζονται με οποιονδήποτε τρόπο με το νερό, να συγκεντρώσουν πληροφορίες από διάφορα μέσα (ηλεκτρονικά, εγκυκλοπαιδείες, ιστορικά βιβλία, περιοδικά) και να τις συζητήσουν στην τάξη. Σε επόμενη φάση, θα επισκεφθούν το σχολείο οι μουσειοπαιδαγωγοί του Βυζαντινού Μουσείου, θα συζητήσουν για την έννοια του Μουσείου και θα προετοιμάσουν την επίσκεψη στο Βυζαντινό

Υποδράση: Εκπαιδευτικές Επισκέψεις Μαθητών

Μουσείο. Μέσα στο μήνα Μάρτιο ή Απρίλιο πρόκειται να πραγματοποιηθεί η επίσκεψη στο Μουσείο. Η περιήγηση θα αξιοποιήσει αντικείμενα της βυζαντινής και μεταβυζαντινής περιόδου που τεκμηριώνουν τις πολλαπλές χρήσεις του νερού ή τις συμβολικές νοηματοδοτήσεις του. Μετά την επίσκεψή τους στο Μουσείο, οι μαθητές θα επιχειρηθεί να κατασκευάσουν αντικείμενα που είδαν στο μουσείο και σχετίζονται με τη χρήση του νερού ή/και να συνθέσουν με ποικίλα εικαστικά μέσα πρωτότυπες δημιουργίες. Οι μαθητές θα τεκμηριώνουν με κάθε πρόσφορο μέσον (κείμενο, φωτογραφίες, σχέδιο) τις δράσεις του προγράμματος. Στο τέλος θα ακολουθήσει η αξιολόγηση του προγράμματος.

7. «Βρώμα... καί εὐωδία». (*Βρώμα(το) : ό,τι τρώγεται, έδεσμα, φαγητό, τροφή). Συνεργασία: 51^ο Δημοτικό Σχολείο Αθηνών, Ιωάννης Λεμονιάς, με το Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο, Στάθης Γκότσης και Πάνος Βοσνίδης.

Οι μαθητές θα κληθούν να καταγράψουν τα φαγητά που κατανάλωσαν μέσα σε μια βδομάδα και να παρουσιάσουν στην τάξη ένα παραδοσιακό φαγητό από τον τόπο καταγωγής τους. Θα επισκεφθούν το σχολείο οι μουσειοπαιδαγωγοί του Βυζαντινού Μουσείου, θα συζητήσουν για την έννοια του Μουσείου και θα προετοιμάσουν την επίσκεψη στο Βυζαντινό Μουσείο (α' βδομάδα Μαρτίου). Επίσης, θα αξιοποιηθεί το εκπαιδευτικό έντυπο του Βυζαντινού Μουσείου «Βρώματα και μαγειρείες: αναζητώντας τις βυζαντινές γεύσεις». Στη συνέχεια, θα συλλεγούν επιπλέον στοιχεία από διαφορετικές πηγές (internet, περιοδικά, βιβλία κ.λπ.). Θα πραγματοποιηθεί επίσκεψη στο μουσείο (τέλη Μαρτίου), ενώ θα επιχειρηθεί και η εμπλοκή των γονέων στην συλλογή πληροφοριών για τις διατροφικές συνήθειες των τόπων προέλευσής τους. Αν είναι εφικτό, θα ζητηθεί να προσκομίσουν στο σχολείο για να δοκιμάσουν όλοι διαφορετικό φαγητό. Οι μαθητές θα τεκμηριώνουν με κάθε πρόσφορο μέσον (κείμενο, φωτογραφίες, σχέδιο) τις δράσεις του προγράμματος.

8. «Σε αγάπησαν δυο πατρίδες». Συνεργασία: 8^ο Γυμνάσιο Αθηνών, Δήμητρα Παπαζαφειράτου, με τη Γ' ΕΠΚΑ (Αρχαιολογικός χώρος και μουσείο Κεραμεικού), Λεωνίδας Μπουρνιάς και Ειρήνη Σβανά. (Ο τίτλος από την επιτύμβια επιγραφή στο βάθρο του εκθέματος του ταύρου στο μουσείο του Κεραμεικού).

Οι μαθητές στο σχολείο ενημερώνονται για την εκπαιδευτική επίσκεψη και το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που πρόκειται να παρακολουθήσουν. Στόχος μας είναι να συγκρίνουμε τη ζωή των ανθρώπων μέσα στο χρόνο, αναζητώντας κοινά στοιχεία ανάμεσα στους λαούς. Οι μαθητές συμπληρώνουν ερωτηματολόγιο με τίτλο «Η ζωή ενός αγοριού/κοριτσιού στην πατρίδα σου, χθες και σήμερα». Εδώ μπορούν να ζητήσουν και τη βοήθεια των γονιών τους. Στη συνέχεια, επεξεργάζονται από το εκπαιδευτικό λογισμικό «Δημόσιος και ιδιωτικός βίος των Αρχαίων Ελλήνων-Ιδιωτικός βίος» τα θέματα καθημερινή ζωή, εκπαίδευση, παιχνίδι, ζωή-θάνατος και συζητούμε τα κοινά σημεία που βρήκαμε στις ζωές των ανθρώπων, στον τόπο και το χρόνο. Σε επόμενη φάση, επισκεπτόμαστε τον αρχαιολογικό χώρο του Κεραμεικού. Πριν την είσοδό μας στο χώρο, συζητούμε για την περιοχή που βρισκόμαστε, χώρο όπου και σήμερα συναντιούνται πολλοί λαοί και πολιτισμοί και σχεδιάζουμε το χάρτη της περιοχής. Με τον χάρτη του Κεραμεικού, χωρισμένα σε 2 ομάδες τα παιδιά ξεναγούνται από τους 2 αρχαιολόγους και ανακαλύπτουν τον αρχαιολογικό χώρο. Στη συνέχεια, στο μουσείο αναζητούν εκθέματα που τους έχουν ζητηθεί (κυνήγι θησαυρού). Συναντιόμαστε όλοι στο περιστύλιο του μουσείου, γύρω από το άγαλμα του ταύρου. Ανταλλάσσουμε τις πληροφορίες μας και συζητάμε για τις συνήθειες των ανθρώπων στον τόπο και το χρόνο, ζητώντας από τους μαθητές να μιλήσουν και για προσωπικές εμπειρίες. Στο σχολείο γράφουμε έκθεση με θέμα «Επίσκεψη στον Κεραμεικό» και ζωγραφίζουμε ένα αντικείμενο, που μας συγκίνησε ιδιαίτερα. Έτσι, φτιάχνουμε το «δικό» μας μουσείο.

9. «Συνεδριάζουμε στην αρχαία Κασσώπη!». Συνεργασία: 1ο Γυμνάσιο Πρέβεζας, Ζαντραβέλη Βαρβάρα, Όλγα Κατωγιάννη, Ζωή Κέντρου και Παναγιώτα Κορωναίου, με τη ΛΓ'ΕΠΚΑ (Αρχαιολογικός χώρος Κασσώπης), Δήμητρα Νικολάου και Δήμητρα Ζώη.

Στην πρώτη φάση του προγράμματος θα γίνει προετοιμασία των μαθητών στο σχολείο από τους εκπαιδευτικούς σχετικά με το ποιος είναι ο αρχαιολογικός χώρος της Κασσώπης (ιστορικά στοιχεία, πολεοδομία κ.α.). Σε δεύτερη φάση, οι αρχαιολόγοι θα επισκεφτούν το σχολείο, με σκοπό την παρουσίαση του χώρου και την άμεση σύνδεση της Κασσώπης με τις υπόλοιπες ελληνιστικές ηπειρωτικές πόλεις, μέσα από ηλεκτρονική παρουσίαση (power point) και συζήτηση. Θα σημειωθούν ομοιότητες σε θέματα όπως η πολεοδομία των πόλεων, η λατρεία, η οργάνωση των πόλεων – το πολίτευμα, τα νομίσματα, κ.α. Στην επόμενη φάση, οι μαθητές θα επισκεφτούν τον αρχαιολογικό χώρο της Κασσώπης και θα ξεναγηθούν στο χώρο παράλληλα με βιωματικές δραστηριότητες (π.χ. παιχνίδι πινακίδων) με σκοπό την κατανόηση του πολεοδομικού συστήματος της πόλης (ιπποδάμειο σύστημα) και την αναγνώριση των δημόσιων κτηρίων της, που ως τώρα είχαν διδαχτεί σε θεωρητικό επίπεδο. Στη συνέχεια, οι μαθητές θα χωριστούν σε τρεις ή τέσσερις ομάδες. Η κάθε ομάδα θα εκπροσωπεί μια φυλή της Αρχαίας Ηπείρου (μέλη της *Ηπειρωτικής Συμμαχίας* και του *Κοινού των Ηπειρωτών*) με εκπροσώπους – ηγεμόνες από αντίστοιχες ελληνιστικές πόλεις που ανήκαν στην κάθε φυλή (σημερινή Αλβανία και Ελλάδα). Θα προβούν σε αναπαράσταση της ζωής της αρχαίας πόλης με πομπές, λατρεία, διαβουλεύσεις. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα στον αρχαιολογικό χώρο θα ολοκληρωθεί με διανομή αναμνηστικών διπλωμάτων και έντυπου υλικού. Πιθανές δραστηριότητες μετά την επίσκεψη είναι η εικαστική αποτύπωση της βιωματικής περιήγησης, η τρισδιάστατη απεικόνιση του χώρου, η δραματοποίηση εικόνων και δρώμενων από τη ζωή της αρχαίας πόλης και η συλλογή και καταγραφή όλων των στοιχείων του προγράμματος με παραγωγή ηλεκτρονικού αρχείου.

10. «Του κόσμου τα όργανα...». Συνεργασία: 43^ο Λύκειο Αθήνας, Έμη Κίτσαλη, με το Μουσείο Ελληνικών Λαϊκών Μουσικών Οργάνων Φοίβου Ανωγειανάκη, Χρύσα Κουλουράκη.

Οι βασικοί άξονες του προγράμματος θα είναι οι ακόλουθοι:

- Η μουσική ως παγκόσμια γλώσσα – Η Ελλάδα στο σταυροδρόμι Ανατολής και Δύσης – Οι διαφορετικοί μουσικοί κόσμοι στον ελλαδικό χώρο
- Η διαπολιτισμική δυναμική στα μουσικά όργανα – Κοινά όργανα ανάμεσα στους λαούς – Ταξίδια και μετακινήσεις ανθρώπων και μουσικών οργάνων
- Σύνδεση με βιώματα και ακούσματα των μαθητών και μαθητριών.

Θα οργανωθεί σε τρία στάδια γύρω από την κεντρική δραστηριότητα της επίσκεψης στο μουσείο. Στο στάδιο της προετοιμασίας στο σχολείο, θα γίνει μια εισαγωγή μέσα από την αναζήτηση εκφράσεων και παροιμιών με μουσικά όργανα στις γλώσσες των παιδιών που συμμετέχουν και συζήτηση της σημασίας της μουσικής στις κουλτούρες και τις διαδρομές τους. Θα διερευνηθεί, επίσης, η καταγωγή των ονομασιών κάποιων μουσικών οργάνων, οι κοινές ρίζες και οι διαφοροποιήσεις. Η επίσκεψη στο μουσείο θα περιλαμβάνει: παρουσίαση και συζήτηση, στη βάση των παραπάνω αξόνων, καθώς και «δοκιμή» κάποιων μουσικών οργάνων· δραστηριότητα ατομικής διερεύνησης των μαθητών με χρήση οπτικοακουστικού υλικού και φύλλων εργασίας με φωτογραφικό υλικό· και στο τέλος συλλογική καλλιτεχνική έκφραση με την οργάνωση «ορχήστρας» απλών κρουστών από τους μαθητές και ομαδικό τραγούδι παραδοσιακών κομματιών από Ελλάδα και Μικρά Ασία. Μετά την επίσκεψη, θα συνεχιστεί η μουσική δραστηριότητα για να συμπεριλάβει, κατά το δυνατόν, παραδοσιακά τραγούδια από τις χώρες των συμμετεχόντων μαθητών/τριών ή τους ιδιαίτερους τόπους καταγωγής τους (με βοήθεια από καθηγητή μουσικής ή/και εξωτερικό προσκεκλημένο). Θα ζητηθεί, επίσης, από τα παιδιά να συλλέξουν πληροφορίες για λαϊκά όργανα από τις περιοχές προέλευσης τους, ή και να φέρουν μουσικά όργανα, αν έχουν, ώστε να γίνει μια συγκριτική συζήτηση σε σχέση με αυτά που γνωρίσαμε στο μουσείο (η οποία πιθανά θα οδηγήσει και σε μία παρουσίαση). Τέλος, θα γίνει προσπάθεια να συνδυαστούν και να εμπλουτιστούν από το πρόγραμμα οι

ομαδικές εργασίες των μαθητών/τριών, στο πλαίσιο της υπόλοιπης ερευνητικής εργασίας (για παράδειγμα προετοιμασία μουσικής συνοδείας για την αφήγηση ή τη δραματοποίηση λαϊκών παραμυθιών).

11. «Τα τέρατα πάνε μουσείο». Συνεργασία: 150ο Δημοτικό σχολείο Αθηνών, Κωνσταντίνος Λάμπρης, με το Νομισματικό Μουσείο Αθηνών, Ελένη Νάκη, Μαίρη Φουντούλη και Τέρρυ Φουρτούνη.

Οι μαθητές θα γνωρίσουν κάποια από τα τέρατα της ελληνικής μυθολογίας που συναντάμε και στις τοιχογραφίες του Νομισματικού μουσείου. Πριν την επίσκεψη θα διαβάσουν έξι μύθους και θα συζητήσουν για τον καθένα. Θα ζωγραφίσουν τα πλάσματα και θα φτιάξουν ένα κολάζ. Μετά την επίσκεψη, κάποια παιδιά που κατάγονται από άλλες χώρες θα φέρουν να διαβάσουν μύθους τεράτων από τις χώρες τους. Θα ζωγραφίσουν σελιδοδείκτες με τα τέρατα που έχουμε γνωρίσει, θα γράψουν ένα κυκλικό παραμύθι που θα εμπλέκονται όλα ή τα περισσότερα πλάσματα και θα κατασκευάσουν νομίσματα από πηλό. Επίσης, θα εντοπίσουν στο χάρτη τα μέρη απ' όπου προέρχονται τα νομίσματα που θα δουν στο μουσείο.

12. «Παρέα με έναν ελέφαντα που έζησε κάποτε στην Κρήτη». Συνεργασία: 2^ο Νηπιαγωγείο Ρεθύμνης, Ιουλία Ανυφαντάκη, με το Παλαιοντολογικό Μουσείο Ρεθύμνου-παράρτημα Μουσείου Φυσικής Ιστορίας Γουλανδρή, Στέλλα Πιοτογιαννάκη.

Με βάση την πείρα της υπευθύνου του Μουσείου, μεγάλο ενδιαφέρον προκαλεί σε μεγάλο ποσοστό μαθητών ο Ελέφαντας. Θα προηγηθεί προετοιμασία και εξοικείωση των παιδιών με την έννοια του παλιού-παλαιού και διαχωρισμός της από αυτήν του σύγχρονου-καινούργιου, έτσι, ώστε να κατανοήσουν τι σημαίνει «Μουσείο» αρχικά και κατ' επέκταση «Παλαιοντολογικό Μουσείο». Στη συνέχεια και μέσα από την συνεργασία μουσείου-σχολείου θα οργανώσουμε την δράση μας πριν, κατά την διάρκεια και μετά την επίσκεψη έτσι, ώστε να προκύψει το διαπολιτισμικό όφελος του όλου προγράμματος.

13. «Πατρίδα του ανθρώπου είναι όπου κι αν ευημερεί». Συνεργασία: 1^ο Δημοτικό Σχολείο Εχιναιών, Βασιλίας Τζελέπης, με τη ΙΔ' ΕΠΚΑ (Αρχαιολογικό μουσείο Λαμίας), Σοφία Δημάκη.

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα θα συνδεθεί με θεατρική παράσταση που ετοιμάζει το σχολείο (Αριστοφάνη Όρνιθες). Οι μαθητές θα ξεναγηθούν στο χώρο του Αρχαιολογικού Μουσείου και, συγκεκριμένα, θα γίνει θεματική περιήγηση στα αντικείμενα που έχουν σχέση με το θέατρο. Επιπλέον, θα γίνει παρουσίαση με τη χρήση προγράμματος power point για τον αρχαίο Έχينو αλλά και ξενάγηση στην ανασκαφή που βρίσκεται πολύ κοντά στο σχολείο. Σε επόμενη φάση, οι μαθητές θα χωριστούν σε ομάδες και θα δημιουργήσουν εργαστήρια κατασκευής ενδυμάτων, κοσμημάτων, μασκών, σκηνικών, μουσικής με βάση τα εκθέματα του μουσείου. Οι κατασκευές αυτές θα ενταχθούν στην θεατρική παράσταση. Τέλος, η παράσταση θα παρουσιαστεί στο σχολείο και στο Κάστρο της Λαμίας στην αυλή του μουσείου. Οι φορείς που θα συνεργαστούν είναι το δημοτικό θέατρο Ρούμελης, ο Δήμος Στυλίδας και ο Σύλλογος γονέων.

14. «Το μικρό προσφυγάκι». Συνεργασία: 2ο Γυμνάσιο - Λ.Τ. Αυλώνας (φυλακών), Βασιλική Δουζένη και Λαμπρινή Παπαδήμα, με το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, Μαρία Σελέκου και Παναγιώτα Κουτσιανά.

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα πήρε τον τίτλο του από το ομώνυμο έκθεμα του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου, λόγω της ιδιαίτερης ιστορίας του. Το ίδιο το άγαλμα μεταφέρθηκε από το Γεροντικό Νύσσης της Μ. Ασίας, όπου και βρέθηκε σε ελληνική ανασκαφή, στη Σμύρνη και στη συνέχεια στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο το 1922 από Έλληνες πρόσφυγες, ως ελάχιστο δείγμα του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού που άνθισε στη Μ. Ασία. Είναι ένα από τα πιο τρυφερά έργα του 1^{ου} αι. π.Χ. στο Μουσείο και παριστάνει ένα παιδάκι που κρατά σφιχτά στο στήθος το σκυλάκι του. Με αφορμή το έκθεμα αυτό που δείχνει ένα παιδί να παίζει, το εκπαιδευτικό πρόγραμμα θα αφορά στα αρχαία παιχνίδια στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο.

Υποδράση: Εκπαιδευτικές Επισκέψεις Μαθητών

Σκοπός του είναι η γνωριμία των παιδιών του σχολείου των φυλακών με το αρχαίο παιδικό παιχνίδι ως μέσο ψυχαγωγίας, αλλά και άμιλλας. Μέσα από τη συζήτηση, το διάλογο και το πλούσιο εποπτικό υλικό τα παιδιά θα συλλέξουν πληροφορίες για τα αρχαία παιχνίδια και θα τα συγκρίνουν με τα σημερινά, τα οποία θα προέρχονται από όλες τις χώρες καταγωγής των μαθητών. Επίσης, τα παιδιά θα έχουν τη δυνατότητα να αγγίξουν αντίγραφα αρχαίων παιχνιδιών και θα κληθούν να τα αναγνωρίσουν. Ακόμη, μέσω ψηφιακού υλικού (προβολή power point) να γνωρίσουν τα αρχαία παιχνίδια του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου, ενώ εξετάζεται και η περίπτωση της εικαστικής δραστηριότητας στο χώρο τους. Στο τέλος τα παιδιά θα εκφράζουν τις εντυπώσεις τους και τα συμπεράσματά τους για τη διαχρονικότητα και τη διαπολιτισμικότητα του παιχνιδιού.

15. «Πέρα από τα σύνορα». Συνεργασία: 2ο Γυμνάσιο - Λ.Τ. Αυλώνας (φυλακών), Βασιλική Δουζένη και Λαμπρινή Παπαδήμα, με το Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Ανίνα Βαλκανά και Μαρίνα Τσέκου.

Μετά την επεξεργασία εννοιών όπως: μετανάστευση, διαχωριστικές γραμμές, αποκλεισμός, πόλεμος, βία, ρατσισμός, ανθρώπινα δικαιώματα, περιβάλλον κ.ά. θα ακολουθήσουν επισκέψεις (2-4) των Α. Βαλκανά και Μ. Τσέκου από το Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης στο χώρο του ΕΚΚΝΑ (Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Αυλώνα). Κατά τη διάρκεια των επισκέψεων θα γίνει παρουσίαση – συζήτηση πάνω σε επιλεγμένα έργα από τις Συλλογές του ΕΜΣΤ, τα οποία πραγματεύονται σχετικά θέματα. Μετά από κάθε παρουσίαση – συζήτηση θα ακολουθούν δραστηριότητες, όπως καλλιτεχνικά εργαστήρια, δραστηριότητες γλωσσικής έκφρασης, θεατρικά δρώμενα.

16. «Διονύσιος Σολωμός: ένας οικουμενικός ποιητής». Συνεργασία: Μουσικό Σχολείο Ζακύνθου, Φωτεινή Γκέλη, με το Μουσείο Σολωμού & Επιφανών Ζακυνθίων, Κατερίνα Δεμέτη. Στο σχεδιασμό συνεργάστηκε και η υπεύθυνη της υποδράσης 9.5, Έλσα Μυρογιάννη.

Οι μαθητές και οι μαθήτριες του τμήματος Γ1 θα ερμηνεύσουν το απόσπασμα από το Β' Σχεδιάσμα των Ελεύθερων Πολιορκημένων που βρίσκεται στο σχολικό εγχειρίδιο των Νεοελληνικών Κειμένων με βάση τα οικουμενικά θέματα που θίγονται, όπως είναι η πείνα, ο έρωτας, η φύση, η χαρά της ζωής και ο υπαρξιακός φόβος του θανάτου, και θα ακούσουν γνωστές μελοποιήσεις σολωμικών στίχων. Στη συνέχεια, στην επίσκεψή τους στο μουσείο, θα παρατηρήσουν και θα περιγράψουν τα πορτρέτα του Διονυσίου Σολωμού, καθώς και του Νικολάου και Δημητρίου Σολωμού, και θα ανακαλύψουν πρωτότυπες παλαιές εκδόσεις του σολωμικού έργου καθώς και κάποια από τα πρωτότυπα σολωμικά χειρόγραφα με τους Ελεύθερους Πολιορκημένους που σώζονται στο Μουσείο.

17. Συνεργαζόμενα σχολεία και εκπαιδευτικοί που δεν παρακολούθησαν την ημερίδα λόγω της μεταγενέστερης ένταξής τους στην υποδράση 9.5 είναι τα εξής:

- 151^ο Δημοτικό Σχολείο Αθηνών, Μαρία Ανδρεάκου, με το Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Ανίνα Βαλκανά και Μαρίνα Τσέκου.

- 52^ο Δημοτικό Σχολείο Αθηνών, Παναγιώτης Μπρέκης με το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, Παναγιώτα Κουτσιανά και Μαρία Σελέκου.

Τα παραπάνω σχολεία θα καταθέσουν το πρόγραμμα τους στη συνέχεια του σχολικού έτους.

Η ημερίδα έληξε με τους συμμετέχοντες να παραδίδουν ένα φύλλο αξιολόγησης προς τους διοργανωτές. Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης δημοσιεύονται σε ηλεκτρονική μορφή στην ιστοσελίδα της υποδράσης 9.5.

Υποδράση: Εκπαιδευτικές Επισκέψεις Μαθητών

Εκφράζουμε τις θερμές μας ευχαριστίες προς όλους τους εκπαιδευτικούς των συνεργαζόμενων σχολείων τόσο για την παρουσία τους όσο και για την προθυμία τους, αφού χωρίς αυτούς δε θα μπορούσε να υλοποιηθεί κανένα πρόγραμμα, καθώς και σε όλους τους εκπροσώπους των μουσείων που προσκλήθηκαν, για τη θετική ανταπόκρισή τους και για την πολύτιμη βοήθειά τους.